

УДК 811.16'373.7

DOI 10.24919/2411-4758.2017.110589

Ірина ПАТЕН,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовної та міжкультурної комунікації, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Україна, Дрогобич)

irynapaten@i.ua

orcid.org/0000-0001-8706-6149

СИМВОЛИ У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ ФРАЗЕОСИСТЕМІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ): ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано поняття символ; доведено, що символіка займає важливе місце у мовленнєвій системі людини; описано роль символу у процесі творення фразеологізмів; з'ясовано, що специфіка фразеологічного символу полягає в його багатозначності, спричиненої тим, що він сформований на основі різноджерельних уявлень. Значну увагу у статті приділено зоофразеологізмам; обґрунтовано, що одна і та ж тварина у різних мовах є еталонами різних якостей і властивостей, що пояснюється етонаціональними відмінностями когнітивного світосприйняття.

Ключові слова: *символ; символіка; фразеологічна одиниця; зоофразеологізми, образ; культурно-національні символи.*

Літ. 19.

Ірина ПАТЕН,

кандидат филологических наук, доцент кафедры языковой и межкультурной коммуникации, Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч)

irynapaten@i.ua

СИМВОЛЫ В СЛАВЯНСКОЙ ФРАЗЕОСИСТЕМЕ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО, УКРАИНСКОГО И ПОЛЬСКОГО ЯЗЫКОВ): ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье проанализировано понятие символ; доказано, что символика занимает важное место в речевой системе человека; описано роль символа в процессе создания фразеологизмов; выяснено, что специфика фразеологического символа состоит в его многозначности, вызванной тем, что он сформирован на основе многих представлений. Значительное внимание в статье уделено зоофразеологизмам; обосновано, что одно и то же животное в разных

языках являются эталонами различных качеств и свойств, что объясняется этнонациональными различиями когнитивного мировосприятия.

Ключевые слова: *символ; символика; фразеологическая единица; зоофразеологизм; образ; культурно-национальные символы.*

Лит. 19.

Постановка проблеми. У системі образно-метафоричних мовних засобів, побудованих на національно-культурній традиції, значне місце займають словесні символи, що своїм концептуальним змістом відбивають різноманітні сторони життя, особливості національного бачення дійсності, образного осмислення «картини світу».

Людина живе у світі символів, що своїм походженням сягають як давніх часів формування мови та мислення, уявлень про світ, міфологічної свідомості та мистецького синкретизму, так і нових, пов'язаних із науково-інформаційними технологіями. Найповніша символічна картина світу збережена в мові та фольклорі як колективних витворів. Маючи родові (родо-племінні) соціолокальне коріння, усна словесність (мова, фольклор) як культурна універсалія набула етнічних та національних ознак, водночас залишаючись загальнолюдським феноменом [4, 5].

Аналіз досліджень. Проблеми символу та символіки пов'язані із розумінням природи мови, із проблемою власне розуміння як процесу. Прагнення осмислити світ через систему образів-символів сягає корінням у філософському мисленні раннього середньовіччя, зокрема в ідеалістичній концепції Платона. Великий вплив на становлення й розвиток учення про символи мала християнська ідеологія із властивим їй комплексом символічних уявлень і образів.

До проблеми символу і символіки здавна зверталися у своїх дослідженнях видатні вчені різних галузей науки: філософії, психології, культурології, лінгвістики, фольклору – Г. Сковорода, Е. Кассієр, М. Мамардашвілі, Ф. де Соссюр, Е. Сепір, Ч. Пірс, Т. Тодоров, Ю. Лотман, О. Лосєв, Р. Якобсон, Ф. Буслаєв, О. Потебня, Є. Мелетинський, В. Топоров, О. Селіванова та багато ін. Народнопоетична символіка розглянута у працях О. Братка-Кутинського, Л. Копаниці, Н. Пастух, І. Сирко та ін. Над проблемою символу як компонента фразеологізмів працювали Т. Черданцева, В. Ужченко, Л. Авксент'єв, В. Кононенко, В. Телія, Ю. Гвоздар'єв, О. Куцик. Як зауважує В. Кононенко, властивістю символу є те, що значення мотивуються передусім через фонові знання, прагматику [7, 31].

Увага до символу в сучасній науці не випадкова: відбувається зміна наукових парадигм, які більше тяжіють до надчуттєвих форм осмислення проблем.

Як зазначає О. Левченко, можливо, першу символічну концепцію культури в історії української філософії створив Г. Сковорода, який писав: «Суть же три мыры. Первый есть всеобщий и мыр обительный, гдѣ все рожденное обитает. Сей составлен из безчисленных мыр-мыров и есть великий мыр. Други два суть частныи и малыи мыры. Первый мікрокозм, сирѣчь – мырик, мирок, или человѣк. Второй мыр символичный, сирѣчь Библиа. <...> А Библиа есть символичный мыр, затѣм что в ней собранныя небесных, земных и преисподних тварей фигуры, дабы они были монументами, ведущими мысль нашу в понятие вѣчныя природы, утаенныя в тлѣнной так, как рисунок в красках своих» [9, 91].

Чи не найбільший внесок у дослідження народної символіки здійснив О. Потебня. «Символізм вже у самих початках людського мовлення відрізняє його від звуків тварин та вигуків» [14, 79]. Причина виникнення словесних символів, на його думку, полягає в тому, щоб реставрувати забуті етимологічні значення слів [3, 62]. Як слушно вказував Жан Шевальє, «живемо у світі символів, а світ символів живе в нас» [1, 7].

Мета статті – розкрити суть поняття «символ» у мовознавчій літературі, дослідити механізми творення фразеологічних одиниць та роль символу у процесі фразеотворення, проаналізувати символіку української, російської та польської фразеологічної системи.

Виклад основного матеріалу. Лексема *символ* у людини викликає не тільки низку абстрактних понять чи конкретних уявлень, асоціацій, образів, а й відчуття магічного, таємного, загадкового. У науковій літературі побутує різне тлумачення поняття символ.

У мовознавстві символ – це «естетичноканонізована, культурно значима концептуальна структура. Символ характеризується інтенсивністю (намір, мета мовця), образністю, мотивованістю, дейктичністю, психологічністю, імперативністю. Смысл символу існує в колективній свідомості певної культурної групи [15, 536–537].

Символ – це знак, у поняття якого входять, не поглинаючи його, художній образ чи алегорія, чи порівняння. Символ у первісному смислі в античності означав зумисне довільно розбиту плитку, дві частини якої віддавалися різним людям, і якщо при зустрічі вони співпадали, то люди спокійно вступали в контакт (цим прийомом користувалися розвідники в роки війни). Отож смисл символу, згідно з грецьким визначенням, – з'єднувати подвійне [16, 449]. У Середньовіччі символ розумівся як носій глибинної істини, засіб містичного спілкування з вищою силою.

Символ як знак не обмежується лише однією формою і не може бути зрозумілим поза своїм метафізичним, релігійним і культурним контекстом і тим ґрунтом, на якому виник. Символ – ключ, що дає можливість

осягнути таємницю, тому процес символізації містить у собі розгадку людської психіки, її свідомих та позасвідомих структур, а, можливо, і самої душі [8, 1–8], це – найпотужніший з усіх інструментів реалізації духовних можливостей культури. Він виконує роль семіотичного конденсатора, ... вибудовує систему, ізоморфну до генетичної пам'яті індивіда [5].

Як бачимо, «символ» досить широко представлений в сучасних термінологічних лінгвістичних словниках, але його тлумачення є, зазвичай, багатозначним і суперечливим; у термінологічній лексикографії не виявляється єдності у розумінні символу. Однією з основних причин є відмінність семіотичних підходів Ч. Пірса та Ф. де Сосюра, з іменами яких, у першу чергу, пов'язується розробка цього поняття у лінгвістиці. З одного боку, аналізоване поняття вживається у контекстах, які уможливають його ототожнення з поняттям «знак» (наприклад, у математиці). З іншого боку, у різних сферах життєдіяльності і культури (мистецтві, релігії тощо) символу надається функція виражати зміст позначуваного, і, відповідно, він наближається до поняття «образ», а знак розглядається лише як зовнішня форма вираження символу.

Як зазначав Ю. Лотман, «сфера культури – це завжди сфера символізму» [10, 7]. У межах культури символ розуміється як стереотипізоване явище, характерне для будь-якої культури; символ – це знак, у якому первинний зміст служить формою для вторинного [11, 96]; символ – це річ, що має смисл. Тоді ім'я символу – це ім'я речі, що має функцію символу та його смисл [17, 193]. М. Алефіренко зазначає, що у лінгвокультурології символ треба розглядати тільки як одну із складових структури ціннісно-смиислового простору мови, у співвідношенні з образом і «власне знаком» та наголошує, що звичайний знак надає можливість проникнути у предметний світ, а символ дозволяє увійти у непередметний світ смислових відношень. Причому справжній символ не тільки виражає певний смисл, але й передає увесь спектр його магічної сили [2, 187]. Символ, закодований у контекст різних культур, має у них різний зміст.

Для нашого дослідження важливим є співвіднесення його зі змістом культурної інформації. О. Лосєв писав, що символ містить у собі узагальнений принцип подальшого розгортання згорнутого у ньому смислового змісту, тобто символ може розглядатися як специфічний фактор соціокультурного кодування інформації і одночасно – як механізм передачі цієї інформації. На думку Ю. Лотмана, уявлення про символ пов'язане з ідеєю певного змісту, що слугує планом вираження для іншого, культурно більш цінного змісту. Саме тому матеріальним експонентом

(носієм) заміщення є не тільки реалія, але й ім'я [11, 98]. В. Телія зазначає, що на відміну від власне символів (коли носієм символічної функції є предмет, артефакт або персона) роль мовного символу полягає у зміні значення мовної сутності на функцію символічну. Культурно-національні символи, які мають мовне втілення, – це завжди словозначення, що виконує функцію символу: мовна одиниця отримує смисл, що стійко асоціюється з нею, і указує на концепт, який не є її власне мовним значенням. Так, у російській ідіомі *душа ушла в пятки* значення слова *душа* не переосмислюється метафорично, а зберігає свою символічну функцію 'орган життєдіяльності' [17, 243–244].

Символ об'єднує різні плани реальності в єдине ціле у процесі семантичної діяльності в певній культурі. Прикладом можуть стати фразеологізми, окремі компоненти яких є символами. Так, *ніс* – символ уразливого місця людини, звідси – фраземи: *wodzić kogoś za nos* – 'podporadzać komuś kogoś'; *utrzeć komuś nosa* – 'dać komuś nauczkę' // *прищемить нос* тощо. Ще один символ *носа* як засобу реагування виокремлюється із таких ФО: *крутити носом* – 'виражати незадоволення' // *воротить нос* – 'выражать презренье' // *zadzierać nosa* – 'wypisic się ponad innych'.

Символ зв'язаний з образом, тому словесні символи – це знаки образної номінації, якими є слова з емотивно-оцінювальним або символічним значенням. Поняття символу як знака, що має безмежну кількість значень у силу безконечності контекстів для якого-небудь вираження [19, 5] (наприклад, колоратив *чорний* символізує горе, скорботу, жаль, важкі часи, некваліфікованість, непривілейованість, тобто усе негативне, а також офіційність, модність, елегантність, таємничість) й сам процес символізації – актуалізації потенції знака (предмета, слова) умовно виражати якусь ідею, явище – безсумнівно належить до галузі семантичних універсалій, оскільки символіка властива всім народам, без винятку, і має як суспільний характер: *червоний колір* – символ заборони, попередження, небезпеки (*їхати на червоний колір* – 'їхати, не звертати увагу на заборону, ризикувати своєю безпекою і безпекою інших'), *зелений колір* – символ дозволу, свободи дії (*їхати зеленим коридором* – 'їхати вільно, без перешкод і без зупинок'), так і суто національний: для поляків *червоний колір* є символом кохання і сексу, а *зелений* – символом надії [12, 150]. У російській фразеосистемі наявна низка близьких за значенням фразем, у яких *червоний колір* асоціюється із соромом чи образою: *покраснеть как маков цвет, как рак; залиться румянцем; покраснеть до самых ушей*, а також з роздратованістю: *покраснеть (побагроветь), как индюк*. Натомість стійкий

вислів *под красную шапку в солдаты (пойти)* нагадує той час, коли російські солдати носили червоні шапки [18, 11].

У системі фразеологічних символів привертають увагу одиниці з компонентами-зоонімами, які виступають засобом пейоративної чи меліоративної оцінки людської діяльності у номінативному або компаративному плані. Дослідники мови не раз наголошували на значущості звернення людини до світу тварин, до пошуку там аналогій. Основну частину фразеологічних одиниць сформовано під впливом антропоцентричних уявлень, переконаності людини у своїй вищості над тваринним світом. Уся фразеологічна тваринна символіка пов'язана з вербалізацією характеристик зовнішнього вигляду людини, її віку, рис характеру, психологічного сприйняття, освіченості тощо [9, 65]. Людина звертається до себе лише від зовнішніх предметів, пізнає себе спочатку лише поза собою; внутрішнє життя завжди має для людини безпосередню ціну, проте усвідомлюється й з'ясовується лише поступово й опосередковано [13, 148].

Зіставлення з назвою загальновідомої тварини полегшує сприйняття, конкретизує враження і сприяє фіксації в пам'яті певних її особливостей та якостей. Образ-символ тварини формується під впливом різноманітних повір'їв, тому у фразеологічному фонді існують різні думки про ту чи ту тварину. Так, у польській фразеосистемі *koza* – символ дурості, цікавості: *ruszył ktoś konceptem jak koza ogonem*. Ця фразеологічна одиниця співвіднесена із семантикою інтелектуальних здібностей людини, зокрема з ідеєю дурості, чогось немудрого і звучить значною мірою іронічно з огляду на те, що козячий хвіст дуже кущий, очевидно, як натяк на короткий розум. Куций хвіст тварин (кози) виступає об'єктом порівняння у проклінійній формулі: *‘цоб тобі віку, як у кози хвіст’* – злобання короткого віку [6, 297]. Крім того, *koza* виступає символом приреченості, безнадійності, стурбованості: *lata jak niedorznięta koza*. В українських та російських фразеологізмах символ *кози* зображено в різних контекстах та з неоднаковими символічними значеннями: позитивними (*досвідченість, плодовитість, піклування*) й негативними (*боязуство, страх, брехливість, невихованість, пихатість, недовіра, марні надії*): *колись і в нашої кози хвіст виросте; і вовки ситі і кози цілі; кози в золоті // водить козу – ‘пьянствовать долгое время’*.

Зазначаємо, що схвалення або осуд за допомогою зооніма має історичне та психологічне підґрунтя – міфологічне осмислення ролі тієї чи тієї тварини в системі тотемних уявлень. Зооморфна метафора виступає засобом образної оцінної характеристики людини, в основі якого лежить сукупність зафіксованих у свідомості етносу ознак образу тварини: *вед-*

медя – сили, незграбності: *як ведмідь у танці; швидкий, як ведмідь за перепелицями*; невдоволення: *бурчить як ведмідь*; відлюдності: *живе, як ведмідь у барлозі*; ненажерливості і под. [6, 70].

У більшості фразем символіка ґрунтується на одній лексемі, що переноситься на позначувану реалію. Так, *миша* символізує бідність: *бідний як церковна миша // biedny jak mysz kościelna*; *віл* – символ важкої праці, невибагливості, буденності: *pracuje jak wół*; *баран* – символ завзятості, впертості: *впертий як баран // uparty baran*; *корова* – символ здоров'я: *здорова як корова*.

Проте зооморфізми, орієнтовані та одну і ту ж тварину, у різних мовах можуть поставати еталоном різних якостей і властивостей, що пояснюється ентонціональними відмінностями когнітивного світосприйняття. У слов'янських мовах *слон* уособлює неповороткість, незграбність: *rusza się jak słoń w składzie porcelany, chodzi/porusza się jak słoń*, у той час як у мовах індусів *слон* символізує граціозність рухів.

Ті ж самі символи, які функціонують у фразеології, мають різне походження: міфологія, ентокультура, християнство, література і лише архетипні символи зберігають однакове значення в ритуалі, обряді, народнопоетичній творчості, мистецтві, виражають спільні для великої частини людства значення, одержують властиві їм риси через подібність природи, психіки людини, однак і вони орієнтовані на певну спільноту.

До архетипних символів належить *вода, вогонь, сонце, земля*. У російській фразеосистемі *вода* – це символ спокою й тиші, що зумовлено типовим для середньої Росії рівнинним, ледь горбистим ландшафтом, де немає бурхливих рік і швидких потоків, водночас тиха вода може бути небезпечною і підступною: *тихая вода берега подмывает, тихие воды глубоки*. Проте висновок, зроблений у російській фразеосистемі можна поширити на українські та польські фраземи: *тиха вода греблі рве // cicha woda*.

Протилежним до *води* є образ-архетип *вогню*, який у світогляді слов'ян є символом духовної енергії, руйнівної і водночас народжувальної сили, кохання, плодючості, щастя, сімейного добробуту, багатства, безпеки: *боятися як вогню; запалилося серце, працювати з вогником, гратися з вогнем // как огонь // wpaść, przychodzić jak po ogień* (ця фразема пов'язана зі старим звичаєм переносити з хати в хату вогонь пучком соломи або вугіллям. Оскільки робити це треба було дуже швидко, то й протиставляється ця фразема дії людини 'горить усе в руках').

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отож символ є відображенням психічної реальності людини, котра є своєрідною ланкою між концептуальною (логічною) моделлю світу і мовною, і яка фор-

мує образно-номінативну картину світу у складі останньої. Словесний символ, як елемент цієї картини, детермінує своє постійне вербальне оточення, а мовна традиція закріплює цю сполучуваність, і робить її усталеною в межах певної системи словесних знаків.

Як бачимо, фразеологічні одиниці із зоокомпонентом мають виразне експресивне забарвлення – негативне або позитивне і здебільшого описують негативні, аніж позитивні оцінки. Це допомагає людині піднятися над «примітивним» тваринним світом.

Варто відзначити, що навіть у споріднених мовах символи в більшій чи меншій мірі не збігаються за обсягом, хоча багато з них є символами універсальними і властивими багатьом мовам.

Перспективу дослідження вбачаємо у ґрунтовнішому вивченні зоо-символів, символів-кологоративів та рослинних компонентів-символів у слов'янській та германській (англійській) фразеології з метою виявлення спільних та відмінних ознак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kopański W. Koty w worku czyli z dziejów pojęć i rzeczy / Władysław Kopański. – Warszawa : Oficyna Wydawnicza, 1997. – 365 s.
2. Алефиренко Н. Лингвокультурология : Ценносно-смысловое пространство языка : учебное пособие / Николай Фёдорович Алефиренко. – М. : Флинта, 2010. – 288 с.
3. Гвоздарёв Ю. Основы русского фразообразования / Юрий Анатольевич Гвоздарёв. – Ростов-н/Д. : Изд-во Ростов. ун-та, 1977. – 184 с.
4. Дмитренко М. Символи українського фольклору : Монографія / Микола Костянтинівич Дмитренко. – К. : УЦКД, 2011. – 400 с.
5. Енциклопедичний словник символів культури України / За заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, В. Куйбіди. – 5-е вид. – Корсунь-Шевченківський : ФОРМ Гаврищенко В. М., 2015. – 912 с.
6. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
7. Кононенко В. Словесні символи в семантичній структурі фраземи // Мовознавство. – 1991. – № 6. – С. 30 – 36.
8. Кох Р. Книга символів. Емблемата / Рудольф Кох. – М. : Асоціація Духовного Єдинення «Золотий Век», 1995. – 103 с.
9. Левченко О. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01, 10.02.02 / Олена Петрівна Левченко. – Львів, 2007. – 484 с.
10. Лотман Ю. Беседы о русской культуре / Юрий Михайлович Лотман. – СПб : Искусство, 1994. – 399 с.
11. Ляшенко Н. Внутрішня форма фразеологічних одиниць : онтологічний і культурологічний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01, 10.02.02 / Наталія Сергіївна Ляшенко. – К., 1997. – 24 с.

12. Патен І. Лінгвокультурологічні засади зіставлення фразеологічного складу української, російської, польської та англійської мов // Рідне слово в етнокультурному вимірі : Збірник наукових праць. – Дрогобич : Посвіт, 2016. – С. 144 – 155.
13. Потебня А. Мысль и язык // А. Потебня. – К. : Синто, 1993. – 192 с.
14. Потебня О. 3 лекцій теорії словесності : Байка, прислів'я, приказка / Олександр Опанасович Потебня. – Харків : ДВУ, 1930. – 112 с.
15. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава, 2006. – 716 с.
16. Современный философский словарь / Под общей ред. В. Е. Кемерова. – Москва-Бишкек-Екатеринбург, 1996. – 1064 с.
17. Телия В. Русская фразеология : семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты : монография / Вероника Николаевна Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
18. Федурко М. Слово-коларатив у структурі фразеологічних одиниць: етнолінгвокультурологічний аспект / М. Федурко, Г. Філь // Молодь і ринок : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2013. – № 4 (99) квітень. – С. 10 – 15.
19. Шейнина Е. Энциклопедия символов / Елена Яковлевна Шейнина. – М. : Торсинг, 2003. – 591 с.

REFERENCES

1. Kopaliński, W. (1997). *Koty w worku czyli z dziejów pojęć i rzeczy* [Cats in the bag or the history of concepts and things]. Warszawa : Oficyna Wydawnicza [in Polska].
2. Fedorenko, N. (2010). *Lingvokulturologiya: Tsenosno-smyslovoe prostranstvo yazyka* [Linguoculture: The semantic-semantic space of the language]. Moscow: Flinta [in Russian].
3. Gvozdev, Yu. (1977). *Osnovy russkogo frazooobrazovaniya* [Basics of Russian phrasal formation]. Rostov-on-Don: Publishing house of Rostov University [in Russian].
4. Dmytrenko, M. (2011). *Symvoly ukrayinskoho folkloru* [Symbols of Ukrainian folklore]. Kyiv: UTsKD [in Ukrainian].
5. Kotsur, V. (Ed.) (2015). *Entsyklopedychnyy slovnyk symvoliv kultury Ukrayiny* [Encyclopedic Dictionary of Symbols of Ukrainian Culture]. Korsun-Shevchenkivskyy : FOP Havryshenko V. M. [in Ukrainian]
6. Zhayvoronok, V. (2006). *Znaky ukrayinskoyi etnokultury. Slovnyk-dovidnyk* [Signs of Ukrainian ethnoculture. Dictionary-directory]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
7. Kononenko, V. (1991). Slovesni symvoly v semantychniy strukturі frazemy [Verbal symbols in the semantic structure of phrases]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 6, 30-36 [in Ukrainian].
8. Kokh, R. (1995). *Kniga simbolov. Emblemata* [The book of symbols. Emblemata]. Moscow: Association of Spiritual Unity «Golden Age» [in Russian].
9. Levchenko, O. (2007). Symvoly u frazeolohichnykh systemakh ukrayinskoyi ta rosiyskoyi mov: lnhvokulturolohichnyy aspekt [Symbols in phraseological sys-

tems of Ukrainian and Russian languages: linguocultural aspect]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Lviv [in Ukrainian].

10. Lotman, Yu. (1994). *Besedy o russkoy kulture [Conversations about Russian culture]*. St. Petersburg: Art [in Russian].

11. Lyashenko, N. (1997). Vnutrishnya forma frazeolohichnykh odynyts: ontolohichnyy i kulturolohichnyy aspekty [Internal form of phraseological units: ontological and cultural aspects]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Paten, I. (2016). Lihvokulturolohichni zasady zistavlennya frazeolohichnoho skladu ukrayinskoyi, rosiyskoyi, polskoyi ta anhliyskoyi mov [Linguistic and cultural bases of comparison of Ukrainian, Russian, Polish and English phraseological]. *Ridne slovo v etnokulturnomu vymiri – Native word in ethnocultural dimension*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].

13. Potebnya, A. (1993). *Mysl i yazyk [Thought and language]*. Kyiv: Sinto [in Russian].

14. Potebnya, O. (1930). *Z leksiy teorii slovesnosti: Bayka, pryshlyya, prykazka [From the lectures the theory of literature: fables, proverbs, sayings]*. Kharkiv: DVU [in Ukrainian].

15. Selivanova, O. (2006). *Suchasna lnhvistyka. Terminolohichna entsyklopediya [Modern linguistics. Terminological Encyclopedia]*. Poltava [in Ukrainian].

16. Kemerov, V. (Ed.) *Sovremennyy filosofskiy slovar [Contemporary Philosophical Dictionary]*. Moskva-Bishkek-Yekaterinburg [in Russian].

17. Teliya, V. (1996). *Russkaya frazeologiya : semanticheskyy, pragmaticheskyy i lingvokulturologicheskyy aspekty [Russian phraseology: semantic, pragmatic and linguistic-cultural aspects]*. Moskva: School «Languages of Russian culture» [in Russian].

18. Fedurko, M. & Fil, H (2013). Slovo-koloratyv u strukturі frazeolohichnykh odynyts: etnolinhvokulturolohichnyy aspekt [Word-coloring in the structure of phraseological units: ethnolinguo-cultural aspect]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 4 (99), 10 – 15 [in Ukrainian].

19. Sheynina, Ye (2003). *Entsiklopediya simvolov [Encyclopedia of symbols]*. Moscow: Torsing [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 21.09.2017 р.